Jet en Jan vliegen eruit!

Titel:	**Vakken/Leergebieden:**	**Groep:**
Jet en Jan vliegen eruit!	Cultureel erfgoed Oriëntatie op jezelf en de wereld Beeldende vakken	5-6

Beschrijving betekenisvolle opdracht:
Voor leerlingen van deze leeftijd is 'heel vroeger' nog abstract. Ze kunnen zich moeilijk voorstellen hoe voeger het dagelijkse leven in hun eigen omgeving er nu concreet uitzag. Verhalen van anderen maken de beleving van een plek al iets concreter. Tegelijkertijd hebben de leerlingen eigen herinneringen aan een (historische) plek uit hun omgeving. In deze opdracht gaan de leerlingen verschillende herinneringen aan een historische plek in Vreeswijk verzamelen, tekenen en verwerken in een fotocollage.

Op basis hiervan krijgen de leerlingen de volgende opdracht:
Bewerk een zelfgemaakte foto van een historische plek in Vreeswijk tot een fotocollage. In deze fotobewerking laat je verschillende 'herinneringen' zien: uit het verre verleden, vanuit een persoon uit een vorige generatie en vanuit je eigen herinnering. Met je fotocollage laat je zien dat er op die plek in Vreeswijk heel veel herinneringen 'liggen' uit verschillende tijden en van meerdere generaties. Je laat door je werk zien dat deze plek ook van jou is: je bent door je herinnering (mede)eigenaar van deze plek.

Omschrijving les/project:
In de oriënterende les bekijken de leerlingen pentekeningen van Vreeswijk. Ze halen eigen herinneringen op bij die verschillende plekken. Daarna interviewen ze (groot-)ouders of buren over deze plekken. Om het verleden ook echt te beleven maken de leerlingen in de daaropvolgende les een stadswandeling in de oude kern van Vreeswijk. Hier bekijken ze ‘het verleden op straat’ en vergelijken de huidige plek met de pentekeningen en de herinneringen van oudere generaties. Wat is er nog hetzelfde als vroeger? En welke herinneringen liggen hier allemaal? Ze fotograferen verschillende plekken, vanuit verschillende standpunten, en halen herinneringen op die zij zelf hebben bij deze plekken. Hebben ze hier weleens gespeeld? Of misschien zijn ze weleens onder een brug door geschaatst? Ze interviewen ter plekke iemand van een oudere generatie: welke herinneringen hebben zij bij deze plek?
Terug in de klas bewerken de leerlingen hun (eigen) foto’s tot een digitale fotocollage. Ze halen onderdelen weg en voegen beelden toe van historische foto's en (gedigitaliseerde) tekeningen van eigen of andermans herinneringen.
Deze fotocollages worden opgenomen in een historische stadswandeling.
De collages kunnen worden omgezet tot 'Layars' en door het publiek (digitaal) bekeken worden.

Ter inspiratie:
Layar tutorial op YouTube
De zingende postzegel: http://havas-worldwide-brussels.prezly.com/havas-worldwide-brussels-en-het-vlaams-radio-koor-lanceren-zingende-postzegel-22537
Bewerking Layer: http://streetartapp.com

Samenwerking met een culturele instelling
De leerkracht heeft samengewerkt met een erfgoed expert. Tijdens de stadswandeling worden ouders en stagiaires ingeschakeld als begeleiders.

Beginsituatie:
Deze les sluit aan op het project *Jet & Jan, jong in 1910*. Dit is een landelijk erfgoedproject dat vanuit erfgoedhuizen regionaal wordt ingekleurd en daardoor dus plaatsgebonden is. In dit project beleven leerlingen het verleden door klusjes uit te voeren die kinderen 100 jaar geleden rondom het huis deden. Deze activiteiten vinden meestal plaats in een museum of bij een historische vereniging. De ervaring van het verleden blijft daardoor vaak een soort 'uitje' en leerlingen vinden het moeilijk om het als een onderdeel van hun eigen leven (hun stad, hun omgeving) te zien. De leerkracht heeft er daarom voor gekozen om een aanvullende les te ontwikkelen. Hierbij gaan de leerlingen naar buiten om hun eigen omgeving te verkennen en er persoonlijke herinneringen aan te koppelen.

Cultureel erfgoed
In de onderbouw hebben leerlingen zich verdiept in persoonlijk erfgoed en de waarde van dit erfgoed voor henzelf en de omgeving. Ze hebben onderzocht wat een museum is en waarom mensen zaken bewaren. Ze kunnen benoemen wat de betekenis van het erfgoed voor hen is. Ze hebben gewerkt met objecten, historische foto's, tradities en verhalen.

Beeldend
De leerlingen hebben gewerkt aan verschillende (analoge) collagetechnieken en kunnen digitaal beelden opzoeken en opslaan. Leerlingen kunnen fotograferen met een digitale camera. Fotograferen vanuit verschillende standpunten (zoals kikkerperspectief, vogelperspectief, close up) is nieuw, evenals het werken met een fotobewerkingsprogramma.

Competenties & Fasen van het creatieve proces:

Beschrijving oriënteren (inclusief reflecteren):
De leerkracht start met een introductieles over kijken. Hij vertelt over hoe hij naar de wereld kijkt en dat hij daarbij altijd een combinatie maakt met zijn eigen verleden en gedachten. Verschillende plekken in Vreeswijk herinneren hem aan de tijd dat hij er eerder was. Hij vraagt aan de leerlingen of zij dat ook hebben. Hij vertelt dat hij pentekeningen maakt van plekken in Vreeswijk en laat op het digibord een aantal voorbeelden van zijn werk zien. Hij vraagt of er herinneringen bij hen opkomen bij het zien van de pentekeningen. Komen ze wel eens op deze plekken? Hebben zij daar al eens iets meegemaakt? De gedachten en herinneringen van de leerlingen worden op geeltjes geschreven en opgehangen bij de pentekeningen. Er hangt nu een wolk van herinneringen en gedachten om deze pentekeningen. Hij vraagt leerlingen zich voor te stellen welke herinneringen oudere generaties aan deze plek hebben en hoeveel geeltjes dat wel niet zou opleveren. De leerlingen worden uitgenodigd om een beeld te maken waarin verschillende soorten herinneringen aan de brug, de sluis en de dijk zijn 'gevangen'.
Vervolgens wordt de opdracht uitgelegd: bewerk een zelfgemaakte foto van een historische plek in Vreeswijk tot een fotocollage. In deze fotobewerking laat je verschillende 'herinneringen ' zien: uit het verre verleden, vanuit een persoon uit een vorige generatie en vanuit je eigen herinnering. Met je fotocollage laat je zien dat er op die plek in Vreeswijk heel veel herinneringen 'liggen' uit verschillende

tijden van meerdere generaties. Je laat door je werk zien dat deze plek ook van jou is: je bent door je herinnering (mede)eigenaar van deze plek.

Beschrijving onderzoeken (inclusief reflecteren):
De leerlingen lopen met de leerkracht en ouders door de oude kern van Vreeswijk. Ieder groepje heeft een fotocamera en 2 sheets: een sheet met de pentekening van de plek erop en een sheet met een historische foto van de plek. Op hun eigen plek vergelijken zij het verleden met het heden door middel van de foto's op de sheets. Ze maken ieder drie foto's van de plek vanuit verschillende standpunten.
Bij deze wandeling wordt ook de kennis ingezet die de leerlingen hebben opgedaan bij het historisch centrum vanuit het project *Jet & Jan*. Wat gebeurde hier vroeger op deze plek? Wat zijn de verschillen en wat is er weggehaald of bijgebouwd? De leerlingen bespreken met elkaar welke herinneringen de mensen op de historische foto zullen hebben aan deze plek. Er zijn plekken waar mensen hard moesten werken, gezellig konden samenzijn, geld moesten verdienen, enz.
Terug in de groep wordt er gereflecteerd op de wandeling door middel van werk van kunstenaars. Centrale vraag hierbij is: hoe verbeelden kunstenaars een herinnering? De leerkracht vertelt bij zijn pentekeningen welke herinnering er in het werk verwerkt is en hij laat werken zien van kunstenaars die herinneringen hebben verbeeld.
Vervolgens gaan de leerlingen oefenen met het fotobewerkingsprogramma. In deze fase komen ook onderwerpen uit de methode *Oriëntatie op jezelf en de wereld* (zoals vervoer, waterwegen, sluizen, scheepvaart, kinderarbeid) aan de orde.

Beschrijving uitvoeren (inclusief reflecteren):
De leerlingen gaan nu hun plannen volgens een bepaalde werkvolgorde uitvoeren en daarbij maken ze gebruik van hun kennis en inzicht in het gebruik van materialen, technieken en gereedschappen:

- De leerkracht heeft digitale mapjes gemaakt: in het mapje zitten drie historische foto's van hun plek, een pentekening van de leerkracht en de foto-opnames die de leerlingen zelf hebben gemaakt tijdens de wandeling.
- De leerlingen werken in tweetallen en bespreken met elkaar welke herinneringen zij nog missen bij de foto's: daar maken zij zelf een tekening van. Zij fotograferen deze tekeningen.
- De leerkracht plaatst de foto's van de eigen tekeningen in de mapjes.
- De leerlingen kiezen een basisfoto uit; dit wordt de foto waarin alle andere beelden worden geplaatst.
- Zij selecteren uit de historische foto's onderdelen die zij in de basisfoto plaatsen. Zij proberen verschillende composities uit en bewaren de verschillende uitwerkingen in een digitale map.
- Uiteindelijk maken de duo's definitieve keuzes voor hun digitale fotocollage. Dit werkstuk wordt de Layar voor de plek die ze onderzocht hebben.

Beschrijving evalueren (inclusief reflecteren):
De leerlingen laten op het digibord hun digitale fotocollages zien. Ze bespreken samen welke herinneringen zij in hun werkstuk hebben willen verbeelden en in hoeverre dat gelukt is. Ze bespreken ook de problemen die zij tegenkwamen bij het maken van een digitale fotocollage met behulp van een fotoprogramma.

Tot slot vertellen ze over wat zij hebben geleerd over het culturele erfgoed van hun eigen omgeving bij het werken aan deze opdracht en waarom het van belang is dat historische plekken worden bewaard en onderhouden (en niet afgebroken).

Leerdoelen
de leerling kan:

- in eigen woorden vertellen over de verschillen tussen zijn eigen leven en dat van een kind uit een arbeidersgezin in 1910;
- vertellen over eigen herinneringen en herinneringen van iemand uit een vorige generatie bij afbeeldingen van historische plekken in hun stad;
- aangeven waarom het van belang is dat bepaalde gebouwen worden bewaard en zichtbaar blijven in een gemeente en in eigen woorden vertellen wat voor hem de waarde is van het culturele erfgoed;
- foto's maken van een historische plek vanuit verschillende standpunten;
- een digitale fotocollage maken over een historische plek in de stad en daarin herinneringen verbeelden van zichzelf en mensen uit een andere generatie;
- in een eenvoudig fotobewerkingsprogramma werken.

In deze les is gewerkt aan de volgende competenties uit de leerlijn cultureel erfgoed en beeldend:

Competenties oriënteren (inclusief reflecteren):
cultureel erfgoed

- De leerling kan open staan voor betekenissen die anderen aan erfgoed(aspecten) geven (waaronder experts en ervaringsdeskundigen) en reageren met associaties en herinneringen aan eigen ervaringen.

Competenties onderzoeken (inclusief reflecteren):
cultureel erfgoed

- De leerling kan met anderen een (beschouwings)gesprek over cultureel erfgoed voeren en er verschillende betekenissen aan toekennen.
- De leerling kan een (be)geleid (sporen) bronnenonderzoek doen binnen materieel en het immaterieel erfgoed en een koppeling maken met thema's uit *Oriëntatie op jezelf en de wereld*.
- De leerling kan bij bronnen op een eenvoudige manier historisch redeneren.

beeldend

- De leerling kan bronnenonderzoek doen en aspecten van wereldoriëntatie en beeldende vormgeving en beeldende kunst (waaronder cultureel erfgoed) gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.
- De leerling kan binnen de context van het thema/onderwerp gericht experimenteren met beeldaspecten en materialen en technieken en verschillende mogelijkheden uitproberen.
- De leerling kan onderzoeken volgens welke stappen hij de beeldende opdracht het beste kan uitvoeren. Hij kan daarbij teruggrijpen naar de informatie en de ideeën die hij heeft opgedaan in de oriëntatiefase.

Competenties uitvoeren (inclusief reflecteren):
cultureel erfgoed

- De leerling kan bewuste keuzes maken vanuit het onderzoek en een eigen of nieuwe betekenis geven aan cultureel erfgoed. Hierin kan hij de waarde voor cultureel erfgoed voor het heden betrekken.

beeldend

- De leerling kan bewuste keuzes maken bij het uitvoeren van de beeldende opdracht en aangeven hoe hij gebruik heeft gemaakt van ideeën die hij heeft opgedaan in de onderzoeksfase.
- De leerling kan zijn keuzes motiveren en daarbij rekening houden met de criteria van de opdracht en zijn eigen criteria.

Competenties evalueren (inclusief reflecteren):

cultureel erfgoed

- De leerling kan zijn keuzes motiveren en staat daarbij open voor feedback van anderen.
- De leerling accepteert en respecteert meningen, ideeën en gevoelens van anderen over erfgoed.
- De leerling kan een relatie leggen tussen zijn eigen betekenisgeving en die van experts.

beeldend

- De leerling kan vertellen over het verloop van het werkproces en zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen criteria (individueel en als groep).
- De leerling kan laten zien dat hij enige kennis en inzicht heeft in de betekenis van cultureel erfgoed in het dagelijks leven van mensen vroeger en nu.

Presentatievorm:	**Groepsvorm:**	**Urenbesteding:**
Digitaal fotocollage	Samenwerken in duo's	• Project Jet & Jan: vaste uren • Bezoek Historisch centrum + onderzoek historische stadskern: een dagdeel • onderzoek en uitvoeren in de groep: 2x 60 minuten

Beoordelingscriteria:	**Portfolio:**
Kan de leerling: • in eigen woorden vertellen over de verschillen tussen zijn eigen leven en dat van een kind uit een arbeidersgezin in 1910; • vertellen over eigen herinneringen en herinneringen van iemand uit een vorige generatie bij afbeeldingen van historische plekken in hun stad; • aangeven waarom het van belang is dat bepaalde gebouwen worden bewaard en zichtbaar blijven in een gemeente en in eigen woorden vertellen wat voor hem de waarde is van het culturele erfgoed;	De digitale fotocollage (Layar) wordt opgenomen in het portfolio, samen met beschrijvingen van eigen herinneringen en die van anderen aan de historische plek.

• foto's maken van een historische plek vanuit verschillende standpunten; • een digitale fotocollage maken over een historische plek in de stad en daarin herinneringen verbeelden van zichzelf en mensen uit een andere generatie; • in een eenvoudig fotoshopprogramma werken?	
Eindsituatie: In een volgende stap zullen de leerlingen een andere kunstzinnige discipline koppelen aan cultureel erfgoed waarbij weer gewerkt wordt met een combinatie van plekken uit het verleden en heden. In een volgende opdracht zal bij de evaluatie een discussie gevoerd worden over de verschillende meningen van de leerlingen over het cultureel erfgoed.	